

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016360317

Дата перевірки:
14.06.2024 13:53:59 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
14.06.2024 14:03:49 EEST

ID користувача:
100011298

Назва документа: Мінтенко Сергій

Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 10301 Кількість символів: 83627 Розмір файлу: 186.26 KB ID файлу: 1016165066

17.2% Схожість

Найбільша схожість: 15.2% з Інтернет-джерелом (<http://ep3.nuwm.edu.ua/5229/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5D..>)

17% Джерела з Інтернету 162 Сторінка 53

1.02% Джерела з Бібліотеки 34 Сторінка 56

0.26% Цитат

Цитати 3 Сторінка 57

Посилання 1 Сторінка 57

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	6
1.1. Діти з інвалідністю як категорія соціальної роботи	6
1.2. Сутність та аналіз стану професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю	10
РОЗДІЛ 2. ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ	16
2.1. Педагогічні умови формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю	16
2.2. Критерії, показники та рівні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю	22
2.3. Емпіричне дослідження «Підготовленість соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю»	28
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

Актуальність теми. Соціальна робота з дітьми з інвалідністю направлена на адаптацію, соціалізацію, інтеграцію, соціальну та фізичну реабілітацію, психологічну та педагогічну підтримку, спеціальну освіту тощо. Але професійній підготовці спеціалістів для роботи з даною категорією дітей практично не приділяється уваги.

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю зумовлена сучасним станом розвитку українського суспільства, для якого характерні, з одного боку, розвиток соціальної роботи як особливого соціального інституту, а з іншого – зростання кількості дітей із обмеженими можливостями здоров'я. Саме професійна підготовка у ЗВО призначена забезпечити той рівень підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю, який не тільки дозволить їм успішно застосовувати набуті знання та вміння в практичній діяльності, але й аналізувати, прогнозувати наявні у зовнішньому середовищі тенденції, порівнювати їх із сильними та слабкими сторонами функціонування соціальних установ.

Незважаючи на постійне зростання кількості дітей з інвалідністю, посилення ролі соціальних служб щодо роботи з ними та їхніми сім'ями, необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх соціальних працівників до такої роботи досі залишається поза увагою українських науковців, про що свідчать суперечності між: високими професійними вимогами до особистості соціального працівника та недостатньою розробленістю теоретичних та методичних засад його професійної підготовки до роботи з дітьми зазначеної категорії, і, як наслідок, обмеженістю потрібних для цього спеціальних знань, умінь і практичних навичок. Все вищезазначене і обумовило актуальність теми дослідження.

Вітчизняними науковцями проведено чимало досліджень з різноманітних проблем соціальної роботи дітьми з інвалідністю (С. Грищенко, А. Капська, Ю. Колодійчук, В. Мошняга та ін.). Зокрема

проаналізовано соціально-педагогічну підтримку та соціальну реабілітацію дітей з інвалідністю (О. Бацман, І. Іванова, В. Ляшенко, О. Молчан, В. Тесленко та ін.); можливості їхньої фізичної реабілітації (С. Афанасьєв, С. Демчук, О. Юрченко, Л. Шапкова та ін.) і соціальної інтеграції (О. Бацман, А. Батова, Д. Зайцев, Н. Мирошніченко, І. Солодовнікова та ін.); організацію соціально-педагогічної роботи з батьками (Н. Грабовенко, І. Макаренко, Т. Соловійова, Я. Юрків та ін.). Розмаїття проблем соціальної роботи з дітьми з інвалідністю зумовлює їх вивчення та вирішення не тільки в соціологічному, психологічному, юридичному, медичному, але й в педагогічному аспектах, оскільки від якості підготовки соціальних працівників до роботи з дітьми даної категорії залежить успішність вирішення окреслених проблем.

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі та емпіричному дослідженні особливостей формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у ЗВО.

Предмет дослідження – підготовленість майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та аналіз стану професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.
2. Розглянути педагогічні умови формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.
3. Проаналізувати критерії, показники та рівні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.
4. Провести емпіричне дослідження «Підготовленість соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю».

Бази дослідження. Міський центр соціальної реабілітації дітей-

інвалідів м. Полтава. Полтавський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Полтавський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс методів дослідження: теоретичного рівня пізнання (аналіз і систематизація психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми, що досліджується); емпіричного (анкетування для виявлення стану підготовленості соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю).

Практична значущість. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані в ЗВО, які здійснюють підготовку соціальних працівників, а також соціальними працівниками соціальних організацій і установ, що працюють з дітьми з інвалідністю.

Апробація результатів дослідження. Зміст та основні результати магістерського дослідження обговорювались автором на таких науково-практичних конференціях: 1) V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю м. Полтава, Полтавський інститут економіки і права, 5-6 грудня 2023 року та 2) Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: (м. Полтава, 15-16 травня 2024 р.).

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1.1. Діти з інвалідністю як категорія соціальної роботи

У широкому розумінні А. Ляшенко розглядає соціальну роботу як вплив громадськості на соціальне облаштування суспільства; у вузькому – як професійну діяльність, що здійснюється професійно-підготовленими спеціалістами, їх помічниками, і спрямовану на надання індивідуальної допомоги людині, сім'ї, групі осіб, які потрапили у важку життєву ситуацію, шляхом інформування, консультування, натуральної чи фінансової допомоги, догляду, обслуговування, педагогічної і психологічної підтримки тощо [43, с. 17].

Варто зазначити, що коло різних цільових груп та категорій клієнтів соціальної роботи також досить широке, ми зупинимось на дітях з інвалідністю. Соціальна робота з зазначеною категорією полягає в розвитку та корекції розумових, емоційних та фізичних порушень, спричинених хворобою; корекції сімейних міжособистісних взаємин, проведення діагностики динаміки розвитку клієнта під впливом відповідної корекційної діяльності [49]. Також соціальна робота з цією категорією клієнтів передбачає широкий комплекс професійної соціально-педагогічної діяльності, що полягає у виявленні, визначенні та вирішенні проблем дитини даної категорії з метою реалізації та захисту її прав на повноцінний розвиток; індивідуально-зорієнтованій допомозі і співробітництві в її життєвому самовизначенні.

Загальні гарантії правового статусу дітей з інвалідністю закріплені в Законі України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» [29]. Правовий статус дитини з обмеженими можливостями здоров'я

характеризується такими ознаками:

- 1) відображає принципи соціальної держави, принципи гуманізму у ставленні держави до дитини, яка має обмежені можливості;
- 2) визначається наявністю окремого фонду соціального страхування, створеного із внесків державних підприємств, організацій і установ, кошти з якого спрямовуються на потреби соціального забезпечення громадян, зокрема в разі настання інвалідності;
- 3) надає підстави, умови і рівень соціального забезпечення дітей з обмеженими можливостями здоров'я на основі врахування їх специфічних потреб та інтересів;
- 4) охоплює права, що охороняються законом, інтереси цієї категорії осіб та їх гарантії в сфері відносин з матеріального забезпечення, соціального обслуговування, соціально-трудової та медичної реабілітації, в інших галузях суспільного життя [2, с. 23].

Характеризуючи таку цільову групу клієнтів соціальної роботи, як діти з інвалідністю, А. Капська зауважує, що крім психологічних та фізіологічних чинників потрібно враховувати низку інших: вік, стать, інтереси, здібності, освітню установу, яку відвідує дитина (якщо обмеження в здоров'ї дозволяє відвідувати навчальні заклади), рівень навчання і спілкування, наявність поведінкових відхилень, патологічні звички, мовленнєві і психічні відхилення, адже кожна дитина з обмеженими можливостями має свою унікальність та неповторність [33, с. 331].

Особливу роль, як наголошує М. Перфільєва, відіграє сім'я, в якій виховується дитина з обмеженими можливостями здоров'я: її психологічний, економічний і культурний статус; педагогічна культура батьків; емоційна адаптація батьків до проблеми інвалідності дитини; психологічний клімат в родині, який створює сприятливе чи несприятливе середовище для емоційного розвитку

Науковця О. Бацман визначає бар'єри, з якими стикаються діти з обмеженими можливостями здоров'я, а саме: емоційний – негативна реакція

здорових дітей на інвалідність (глузування, недобррозичливість, цікавість, страх, антипатія), що призводить до деформації особистості хворої дитини; просторово-середовий – обмежує дитину в пересуванні, орієнтації (відсутність необхідного устаткування та пристосувань для побутових процесів); інформаційний – утруднення в навчанні, отриманні інформації, що зумовлює мінімальний рівень розвитку інтелекту дитини, її здатності до пізнання, самооцінки та оцінки навколишньої дійсності; комунікативний – обмеження та деформація процесу спілкування із здоровими однолітками через фізичні або інтелектуальні порушення.

До соціальних проблем дітей з інвалідністю О. Дікова-Фаворська відносить: соціальний аутизм (відсторонення від навколишнього світу), відставання у соціальному розвитку, зумовлені ізольованістю від здорового середовища, відсутність соціального досвіду. На думку автора, це ускладнює соціальну інтеграцію та адаптацію дитини і, як наслідок, призводить до соціальної девіації (порушення або відсутності соціальних норм). Тому дітям з обмеженими можливостями здоров'я необхідно спілкуватися зі своїми однолітками, розширювати соціальні контакти, щоб задовольняти потреби в спілкуванні, навчанні та розвитку [20, с. 117].

На основі зазначених пріоритетних принципів сформовано напрями соціальної роботи з дітьми з інвалідністю, а саме:

- вивчення соціально-психологічного стану дитини з обмеженими можливостями здоров'я;
- координація роботи з різними соціальними інститутами, що опікуються проблемами дітей з обмеженими можливостями здоров'я у суспільстві;
- організація культурно-дозвільної діяльності дітей з обмеженими можливостями здоров'я через проектування та впровадження різноманітних програм та форм роботи соціальних служб;
- організація консультацій для сім'ї, що виховує таку дитину, з юридичних, правових, психолого-педагогічних питань;

- розвиток потенційних творчих можливостей дітей з обмеженими можливостями здоров'я;
- формування якостей особистісної самодіяльності засобами спеціально розроблених психотренінгів;
- проведення соціально-педагогічних досліджень особливостей соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я з різними типами захворювань;
- здійснення психолого-педагогічної корекційної роботи;
- побутова реабілітація дітей з обмеженими можливостями здоров'я (навчання елементам самообслуговування та норм елементарної поведінки в різних мікросоціумах);
- проведення психологічного консультування дітей з обмеженими можливостями здоров'я з особистісних проблем [42].

Видами соціальної роботи з дітьми, що мають інвалідність є такі: соціальна допомога; соціальний патронаж; соціальна реабілітація; надання соціально-психологічної, психолого-педагогічної, соціально-медичної, юридичної, інформаційно-консультативної допомоги та підтримки з метою покращення їх життєдіяльності. Вибір виду соціальної роботи залежить від специфіки життєдіяльності конкретної дитини, що, в свою чергу, зумовлює індивідуалізацію форм і методів роботи з нею, спрямованих на формування індивідуальності кожної дитини з урахуванням її потенційних можливостей і потреб. Так, соціальний працівник повинен враховувати, що під час роботи з ліжково-хворими дітьми (з пошкодженням спинного мозку, кістково-м'язової системи) необхідною умовою їх соціальної адаптації є створення атмосфери соціального середовища в місцях їхнього перебування. Діти, які мають комунікативні труднощі, в процес інтеграції включаються поступово та потребують спеціальної допомоги: сурдоперекладу, спеціальних озвучених путівників, слухових апаратів, азбуки Брайля тощо. Діти з проблемами пересування та орієнтації в просторі потребують спеціальних пристосувань (милиць, інвалідних візків), відповідного догляду, допомоги, а також

формування таких якостей, як самостійність, прагнення до взаємодії і співпраці, що прискорює процес їх адаптації та соціалізації.

Отже, соціальна робота з дітьми, що мають інвалідність – це вкрай складна та багатогранна професійна діяльність, ефективність здійснення якої залежить від рівня підготовленості соціальних працівників щодо неї.

1.2. Сутність та аналіз стану професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю

У довідковій літературі поняття «підготовка» визначається як система змістово-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на формування в майбутнього суб'єкта професійної діяльності знань, умінь та навичок; формування і збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [17, с. 78]. Н. Ничкало тлумачить підготовку як складний педагогічний процес формування в майбутнього суб'єкта професійної діяльності високого рівня професійних знань, умінь та навичок, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу, виховання соціально-активних членів суспільства з науковим світосприйняттям та творчим мисленням [22, с. 149].

Головне завдання підготовки, на думку Т. Жаровцевої, полягає у засвоєнні студентами, практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності. Підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти, як зазначає О. Карпенко, – це, по-перше, процес формування психологічного забезпечення професійної діяльності і, по-друге, психологічної готовності суб'єкта до професійної діяльності (в цьому випадку результатом підготовки є ступінь (рівень) сформованості психологічного забезпечення, який відображається у психічному стані суб'єкта) [34].

Підготовка майбутнього соціального працівника до соціально-педагогічної діяльності, за визначенням М. Шубович, – це цілеспрямований

процес, що вимагає організації специфічної навчальної діяльності студента, **ЗМІСТОМ** якої виступають теоретичні знання, розвиток у нього основ теоретичного мислення, а також творчо-особистісного рівня здійснення практичних видів діяльності в зазначеній сфері [13].

Підготовку майбутнього соціального працівника до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу І. Боднарук трактує як поетапний процес досягнення вершин («мікроакме») у навчанні, результатом якого є максимально можливий для кожного студента рівень **ГОТОВНОСТІ** до професійної діяльності [10].

В аспекті нашого дослідження професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність будемо розглядати як інтегративний процес формування в студентів спеціальних **знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що обумовлюють здійснення ефективної соціальної роботи з означеною категорією дітей**

Проведений аналіз поняття «готовність» дозволяє виділити головну схожість у поглядах учених **щодо його сутності: готовність передбачає наявність знань, умінь, досвіду діяльності та сформованого ставлення особистості до майбутньої професії, яке полягає у прагненні самореалізуватися.**

Готовність соціального працівника до професійної діяльності з дітьми з інвалідністю, як зазначає Л. Тулякова, – це психічний стан, передстартова активізація студентів ЗВО, що включає усвідомлення ними цілей, оцінку наявних умов, визначення найбільш імовірних способів дії при взаємодії з дітьми даної категорії; прогнозування мотиваційних, вольових, інтелектуальних зусиль, імовірності досягнення результату в професійній соціальній роботі, а також мобілізацію сил, самонавіювання в досягненні цілей [60].

Вивчення чинних навчальних планів, програм з підготовки фахівців за спеціальністю 231 «Соціальна робота» показало, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників передбачає цикли обов'язкових

дисциплін. Поряд із обов'язковими існують цикли вибіркових дисциплін – самостійного вибору навчального закладу та вільного вибору студента.

Майбутні соціальні працівники поглиблено вивчають: основні положення і концепції соціології, особливості соціальних відносин і соціальних інститутів, соціальної поведінки і соціальних процесів; загальну психологію, психологію особистості, соціальну психологію, психологію соціальної роботи; сучасний інструментарій щодо обробки даних соціологічних досліджень; теорію і практику соціальної роботи, технології і МЕТОДИ соціальної допомоги різним категоріям населення з урахуванням досвіду роботи різних соціальних служб; сучасні підходи до організації та роботи різних соціальних служб, кадрового менеджменту, надання послуг у сфері соціального обслуговування та соціального захисту населення в Україні і за кордоном.

Аналіз чинних навчальних планів і програм з підготовки бакалаврів і магістрів із соціальної роботи вишів України показав, що ознайомлення майбутніх соціальних працівників з роботою з дітьми з інвалідністю відбувається в процесі вивчення таких дисциплін: – для студентів Полтавського інституту економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»: «Психологія», «Педагогіка» (1 курс); «Теорія та методи соціальної роботи», «Соціальна педагогіка», «Психологія особистості», «Система соціального захисту в Україні» (2 курс); «Інвалідність і суспільство», «Технології соціальної роботи», «Психологія соціальної роботи», «Психологія спілкування» (3 курс); «Волонтерство в соціальній роботі», «Соціальна робота з різними категоріями населення», «Консультації у соціальній роботі», «Соціальна робота з людьми з функціональними обмеженнями», «Соціальна робота з сім'єю, дітьми та молоддю» (4 курс); «Інклюзія сфери освіти та зайнятості», «Психологія та соціологія інвалідності», «Корекційна педагогіка» (магістратура); – для студентів Одеського національного політехнічного університету: «Педагогічна та вікова психологія» (1 курс); «Волонтерство в

соціальної роботі» (2 курс); «Медико-соціальні засади здоров'я», «Технології та методи соціальної роботи» (3 курс); «Теорія та методи роботи з МОЛОДІЖНИМИ та дитячими організаціями України», «Соціальна педагогіка», «Технології роботи соціального гувернера», «Соціальна робота з різними категоріями населення», «Правові основи соціального захисту» (4 курс); «Соціальні технології роботи з сім'ями та дітьми» (магістратура); – для студентів Тернопільського національного економічного університету: «Вікова і педагогічна психологія» (1 курс), «Соціальна робота з сім'ями», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Дефектологія» (3 курс); «Правові основи соціальної роботи», «Технології соціальної роботи» (4 курс); – для студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: «Психологія особистості» (1 курс), «Медико-соціальний патронаж» (2 курс); «Педагогіка», «Соціальна робота з людьми з особливими потребами», «Соціальна робота з сім'ями» (3 курс), «Правові основи соціальної роботи» (4 курс); – для студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького: «Вікова психологія» (1 курс), «Основи медичних знань» (2 курс), «Технології соціальної роботи», «Соціальний супровід сім'ї», «Соціальна педагогіка» (3 курс), «Право соціального забезпечення» (4 курс).

Проведений аналіз чинних навчальних планів підготовки фахівців із соціальної роботи дозволив дійти висновку, що студенти отримують достатню теоретичну підготовку, але вивчення сутності роботи з дітьми з інвалідністю зосереджено на різних дисциплінах та термінах навчання. Присутнє дублювання навчального матеріалу різними дисциплінами. Подекуди порушена логіка викладу навчального матеріалу із-за нераціонального розташування дисциплін у навчальній програмі підготовки фахівців із соціальної роботи. Головної проблеми започаткованого дослідження – роботи з дітьми з інвалідністю, – безпосередньо торкаються лише ряду дисциплін, а час, відведений на вивчення цієї проблеми, безумовно недостатній. Що найважливіше, професійною підготовкою

майбутніх фахівців із соціальної роботи майже не передбачено набуття практичних умінь та навичок роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Професійною підготовкою майбутніх фахівців із соціальної роботи ряду навчальних закладів, окрім ПЕП Університету «Україна», майже не передбачено набуття практичних умінь та навичок роботи з такими дітьми. Спілкуванню з такими дітьми студенти навчаються лише на основі теоретичного матеріалу, що не забезпечує формування необхідних умінь та навичок.

Для виявлення можливості набуття майбутніми соціальними працівниками практичних навичок роботи з дітьми, що мають інвалідність в процесі виробничої практики, що її проходять студенти 3 -го курсу, було проаналізовано її програму.

Виробнича практика для майбутніх фахівців із соціальної роботи проводиться в органах, установах і організаціях системи соціального захисту населення (центри зайнятості, територіальні центри); охорони здоров'я (корекційно-реабілітаційні, лікувально-профілактичні установи); соціальних службах, кризових центрах, соціальних притулках, центрах допомоги сім'ї та дітям; державних структурах і громадських організаціях.

Керівники та спеціалісти соціальних служб (організацій) беруть участь в організації та виконанні програми практики. З керівниками баз практик узгоджуються зміст програм, кількість студентів, які направляються в соціальні служби. Зміст програми практики відображає напрями діяльності, що сприяють виробленню стилю поведінки майбутнього фахівця, який зумовлений сукупністю особистісних і професійних якостей, ціннісних орієнтацій та інтересів. На практиці студенти відпрацьовують методики та технології соціальної діагностики, соціальної адаптації та корекції; проводять бесіди з клієнтами, вчать давати оцінки проблемам клієнта; беруть участь у соціологічних дослідженнях, які дозволяють скласти соціальні портрети окремих категорій громадян; мають можливість проаналізувати стан соціальної роботи з населенням; осмислити функції соціального працівника;

поглибити знання з теорії соціальної роботи; опанувати практичні навички в процесі роботи з документами, спілкування з клієнтами; вдосконалити етичні і професійні якості [37, с. 88].

Щодо переддипломної практики, передбаченої навчальними програмами підготовки магістрів із соціальної роботи, то вона спрямована передусім на вирішення завдань конкретної дипломної роботи (проекту).

Безумовно, практичний досвід фахівців соціальних служб за кордоном може бути врахований у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у вітчизняних ЗВО, зокрема для формування їхньої підготовки до роботи з дітьми з інвалідністю.

РОЗДІЛ 2. ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

2.1. Педагогічні умови формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю

Щодо поняття «педагогічні умови», то воно використовується для характеристики навчально-виховного процесу у вищій школі та розкривається у таких контекстах:

– зовнішні чинники, обставини, що виявляють істотний вплив на протікання педагогічного процесу, тією чи іншою мірою свідомо конструйованого педагогом, що припускає, але не гарантує певний результат [24, с. 68];

– комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу й особистісні параметри всіх його учасників, що забезпечує цілісність навчання та виховання, сприяє всебічному гармонійному розвитку особистості, створює сприятливі можливості для виявлення її задатків, формування загальнолюдських та професійно важливих якостей [41, с. 43];

– умови, які свідомо створюються в педагогічній діяльності та забезпечують найбільш ефективне формування і протікання навчального процесу [27].

У започаткованому дослідженні педагогічні умови розглядаємо як спеціально створений комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених заходів педагогічного впливу, впровадження яких у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників сприятиме розвитку їхньої ціннісно-мотиваційної, вольової сфери, формуванню знань, умінь та НАВИЧОК, необхідних для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Проаналізуємо педагогічні умови, які, на думку науковців, підвищують

ефективність професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, соціальних і корекційних педагогів у ЗВО, зокрема ефективність професійної підготовки до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Так, у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, як наголошує К. Віцукаєва, мають бути впроваджені такі педагогічні умови: формування стійкої мотивації до виявлення власної позиції у майбутній професійній діяльності; встановлення міжпредметних зв'язків між дисциплінами професійно-орієнтованої підготовки; забезпечення інтегративних знань, умінь і навичок реалізації суб'єктності у професійній діяльності [19].

Педагогічними умовами, які сприяють формуванню готовності майбутніх соціальних працівників до діяльності з інтеграції в соціум дітей з обмеженими можливостями в закладах середньої професійної освіти І. Солодовніковою визначено: усвідомлення актуальності, пріоритетності та необхідності діяльності з інтеграції в соціум дітей з обмеженими можливостями; формування і розвиток гуманістичної спрямованості особистості майбутнього соціального працівника; залучення студентів до волонтерської діяльності; робота з орієнтації викладачів на особливості підготовки студентів до майбутньої роботи з дітьми з обмеженими можливостями.

На відміну від І. Солодовнікової, Ю. Большакова вважає, що для підготовки студентів ЗВО до соціальної роботи з дітьми, що мають інвалідність необхідні: міждисциплінарна інтеграція навчального матеріалу; розробка практико-орієнтованої моделі інтегративно-модульної підготовки студентів ЗВО до соціальної роботи з дітьми з інвалідністю; наявність мотиваційної спрямованості на розвиток значущих якостей особистості майбутнього компетентного фахівця; усвідомлення кожним студентом актуальності і особливостей майбутньої професійної діяльності; формування стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій [11].

Проведений аналіз наукової літератури, дисертаційних досліджень

українських учених дозволив узагальнити педагогічні умови, які можуть справити позитивний вплив на формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю, а саме: професійна орієнтація студентів на роботу з дітьми, що мають інвалідність; розвиток стійкої мотивації до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; розвиток стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій; реалізація міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на інтеграцію загально-професійних та відповідних спеціально-професійних знань; використання потенціалу професійно-спрямованих дисциплін у позанавчальній діяльності; забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до соціальної роботи з дітьми, що мають інвалідність; використання в навчально-виховному процесі ЗВО контекстного навчання; проведення занять в соціальних службах; актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з ДІТЬМИ даної категорії; залучення студентів до волонтерської діяльності.

Розглянемо педагогічні умови детальніше. Так, перша педагогічна умова «забезпечення трансформації навчальних мотивів у професійні» поєднує кілька окремих, проте досить важливих за думкою експертів педагогічних умов, адже така трансформація передбачає розвиток стійкої, заснованої на принципі гуманізму, системи ціннісних орієнтацій в цілому, і РОЗВИТОК стійкої мотивації до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, зокрема.

Щодо другої педагогічної умови – «інтеграція і збагачення змісту професійно-зорієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми з інвалідністю», то вона передбачає використання потенціалу професійно-спрямованих дисциплін у позанавчальній діяльності, а також реалізацію міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на інтеграцію загально-професійних та відповідних спеціально-професійних знань.

Третя педагогічна умова «забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з

інвалідністю» передбачає професійну орієнтацію студентів на роботу з дітьми, що мають інвалідність.

Під навчальним мотивом розуміють зовнішні та внутрішні імпульси, стимули що спонукають студента до належного виконання своїх навчальних обов'язків, старанності, охайності та відповідальності у вирішенні завдань навчально-виховного процесу. Формування такого мотиву залежить від низки специфічних для навчальної діяльності чинників: освітньої системи; освітньої установи, де здійснюється навчання; організації педагогічного процесу; специфіки навчальних предметів; суб'єктивних особливостей тих, хто навчається (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, рівень домагань, взаємодія з іншими студентами тощо). Виокремлюють дві групи навчальних мотивів:

- пізнавальні – орієнтація на оволодіння новими знаннями і вміннями, допитливість, прагнення до розвитку пізнавальних здібностей, отримання задоволення від інтелектуальної діяльності;
- соціальні – усвідомлення соціальної значущості учіння, встановлення різноманітних соціальних взаємин з оточуючими, потреба в соціальному розвитку [6, с. 33 -36].

Перехід від навчальної діяльності до професійної забезпечується шляхом трансформації навчальних мотивів студента в професійні мотиви фахівця. Трансформація можлива лише за наявності мотивів, які актуалізуються в навчальній діяльності та трансформуються, видозмінюючись у трудовій. Ефективність трансформації залежить від усвідомлення студентом себе як суб'єкта професійної діяльності, зацікавленості в оволодінні майбутньою спеціальністю, внутрішніх спрямувань на досягнення успіху в ній, усвідомлення її складності та специфіки.

Отже, трансформацію навчальних мотивів у професійні розуміємо як поетапний перехід від усвідомленої майбутніми соціальними працівниками необхідності засвоїти знання з теорії і технологій роботи з дітьми з

інвалідністю до прагнення застосовувати здобуті знання, здобувати та вдосконалювати практичні вміння та навички роботи з такими дітьми.

Вибір і необхідність реалізації наступної педагогічної умови – інтеграції і збагачення змісту професійно-зорієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми, що мають інвалідність, зумовлені результатами аналізу стану професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до такої роботи, який засвідчив розосередження відомостей із сутності та специфіки роботи з ними.

Завдяки практико-зорієнтованій спрямованості студент виступає носієм певної системи знань, умінь та навичок, що реалізуються в діях. Результати таких дій утворюють ту реальну основу, на якій формується процес переходу від студента -теоретика до студента-практика, який надалі трансформується в успішного спеціаліста, здатного ефективно застосовувати в майбутній професії наявні в нього знання та вміння. Практико-зорієнтована спрямованість дозволяє студенту повною мірою конструювати особистісні знання, вміння та навички; створювати власний підхід до професійної діяльності; переносити раніше засвоєні знання в нову ситуацію; здійснювати самостійний аналіз проблеми та шукати можливості альтернатив її розв'язання; сприяє розвитку професійної зацікавленості, допитливості, творчої активності, логіки та асоціативного мислення тощо. Отже, студент, який не здобув практико-зорієнтованого досвіду, не спроможний ефективно виконувати професійні обов'язки в майбутньому.

На відміну від навчальної спрямованості, що зосереджена здебільшого на засвоєнні знань, практико-зорієнтована – забезпечує набуття вмінь, навичок та досвіду практичної діяльності, що дозволяє студенту переконатись у правильності обраної професії, спостерігати за роботою професіоналів, отримувати відповідні практичні та соціальні навички [3].

Практико-зорієнтована спрямованість професійної підготовки студентів передбачає встановлення зв'язку навчання з практикою, а також формування у майбутніх соціальних працівників позитивної мотивації до майбутньої

професійної діяльності, що забезпечується вільним та самостійним пошуком шляхів вирішення професійних ситуацій, задач і проблем, від правильності розв'язання яких у студентів з'являється відчуття успіху, прагнення до нових досягнень, розуміння значущості майбутньої професії, ініціативність, кмітливність щодо вирішення нестандартних завдань тощо.

Отже, забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з інвалідністю розуміємо як переорієнтацію навчання від теоретичних знань до формування практичних умінь та навичок взаємодії з ними з метою збагачення професійного досвіду та усвідомлення специфіки соціальної роботи з ними.

Щодо поняття «актуалізація особистісно-професійного досвіду», то це процес переходу особистісного досвіду в професійно-практичний у період первинного професійного становлення (навчання у ЗВО) та подальшого фахового вдосконалення з невід'ємним атрибутом розкриття особистісного професійного потенціалу. Під час такої актуалізації студенти відтворюють відомі їм знання, усвідомлюють їх, узагальнюють факти, ґрунтовно засвоюють новий матеріал, встановлюють у ньому зв'язки та співвідношення, пов'язують засвоєний навчальний матеріал з новим. Стимулами і мотивами актуалізації особистісно-професійного досвіду виступають схильність, життєві потреби, внутрішній поштовх, амбіції студента для активного та творчого розвитку як майбутнього перспективного фахівця із соціальної роботи.

Студент є насамперед носієм особистісного досвіду, який збагачується під час освітнього процесу, розвивається та якісно змінюється, що сприяє подальшому переходу особистісного досвіду в професійний [4, с. 243]. Актуалізація особистісно-професійного досвіду забезпечує формування студента як майбутнього соціального працівника; зумовлює прагнення до реалізації набутих знань, умінь, навичок та якостей на практиці; сприяє становленню активної позиції щодо професійного самовдосконалення в обраній трудовій діяльності.

Результатом актуалізації майбутнім соціальним працівником особистісно-професійного досвіду є: забезпечення потреби в особистісному і професійному самовдосконаленні; посилення критичного ставлення до своїх знань, умінь, навичок та професійної майстерності; підготовленість до здійснення професійної діяльності; розвиток відповідальності за свої професійні дії; досягнення успіху в обраній сфері діяльності; відкритість до професійних змін та нового життєвого досвіду.

Вище висловлене дозволяє дійти висновку, що визначені педагогічні умови формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність щільно взаємопов'язані одна з одною, що зумовлює необхідність їх комплексної реалізації.

2.2. Критерії, показники та рівні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю

Проведений аналіз наукової літератури, специфіка роботи з дітьми з інвалідністю, дозволяє визначити критерії та показники підготовленості соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність.

Таблиця 2.1.

Критерії підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з ДІТЬМИ з інвалідністю

Когнітивний	Змістовий	Технологічна обізнаність
		Психологічна обізнаність
		Соціологічна обізнаність
		Юридична обізнаність
		Медична обізнаність
Діяльнісний	Процесуальний	Діагностичні
		Перцептивні
		Організаторські
Ціннісно - мотиваційний	Орієнтаційний	Комунікативні
		Соціальні цінності
		Мотиваційна тенденція
		Доброзичливість

Вольовий	Регулятивний	Вольова саморегуляція
		Стресостійкість
		Емпатія

Змістовий критерій дозволяє виявити наявність у студентів теоретичного фундаменту, необхідного для виконання такої роботи, тобто глибину та повноту обсягу професійних знань. Показниками змістового критерію виступили технологічна, психологічна, соціологічна, юридична і медична обізнаність. Так, технологічна обізнаність зумовлена знаннями технологій соціальної роботи з дітьми з інвалідністю, а саме: знання форм, методів, засобів проведення соціальної реабілітації, корекції та соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Психологічна обізнаність передбачала наявність знань з особливостей психологічного розвитку дітей цієї категорії з урахуванням їх вікових, особистісних, фізіологічних, патологічних та інших відмінностей.

Соціологічна обізнаність означала наявність у майбутніх соціальних працівників знань щодо первісних навичок соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціальне середовище. Юридична обізнаність зумовлена необхідністю забезпечувати права дітей з обмеженими можливостями здоров'я на отримання соціальних виплат, послуг та гарантій. Медична обізнаність передбачала знання, необхідні для планування і забезпечення медико-соціальних заходів, зміцнення та відновлення психофізичного стану дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Процесуальний критерій досліджуваної підготовленості відповідав діяльнісному компоненту в її структурі та відображав сформованість у студентів умінь і навичок, необхідних для практичної реалізації технологій роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, а також засобів та прийомів досягнення професійної мети, швидкої орієнтації в нових ситуаціях діяльності, її планування та оцінювання результативності. Показниками процесуального критерію було обрано: діагностичні, перцептивні, організаторські, комунікативні вміння. Так, діагностичні вміння

необхідні майбутньому соціальному працівнику для збору та аналізу інформації про дитину з обмеженими можливостями здоров'я, її сім'ю та оточення; постановки соціального діагнозу; оцінки результату процесу взаємодії з нею.

Перцептивні вміння передбачають сприйняття зовнішніх ознак дитини, співвіднесення їх з її особистісними характеристиками, інтерпретацію та прогнозування її поведінки. Організаторські вміння зумовлені необхідністю безпосередньої організації соціальної роботи з дитиною обмеженими можливостями здоров'я та її сім'єю: створенням умов для продуктивної спільної взаємодії; ініціювання цілеспрямованих позитивних змін в житті такої дитини; організацію різних форм, методів, засобів, технологій соціальної роботи з дітьми зазначеної категорії. Комунікативні вміння передбачають володіння майбутнім соціальним працівником культурою міжособистісного спілкування; створення довірливої, щирої, відвертої атмосфери спілкування; розширення контактів дитини з обмеженими можливостями здоров'я із соціальним середовищем.

Орієнтаційний критерій відповідав ціннісно-мотиваційному компоненту досліджуваної підготовленості. Як відомо, орієнтаційний (орієнтувати) – це той, що спрямовує особистість на вибір певних матеріальних і духовних цінностей, визначає її життєдіяльність [39, с. 551]. Отже, орієнтаційний критерій відображав усвідомленість вибору майбутнім соціальним працівником цінностей, його соціальних настанов, здатних впливати на регуляцію соціальної поведінки, самоорганізацію, цілепокладання, планування роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, формування стратегічно-життєвих цілей та загальних світоглядних орієнтирів; розвиток професійної мотивації тощо. Показниками орієнтаційного критерію виступили: соціальні цінності, мотиваційна тенденція, доброзичливість.

Так, цінність є найважливішим елементом спрямованості особистості, її соціальною якістю, що відображає її суб'єктивне ставлення до предметів і

явищ навколишньої дійсності. Цінності проявляються в поведінці, відносинах, судженнях, вчинках і діях особистості. Вони визначають позицію людини щодо інших, впливають на вибір друзів і партнерів, характер міжособистісних відносин тощо. Наскільки людина приймає цінність соціуму як свою власну, настільки вона стає соціальною цінністю. Так, спочатку цінності стають цінностями особи, потім групи, до якої вона належить. Коли значення цінності зростає настільки, що вона стає важливою для багатьох людей, її починають називати соціальною цінністю.

Отже, цінності по відношенню до соціуму носять суб'єктивний характер і є приналежністю конкретного індивіда, але водночас соціальні цінності індивіда втілюються в самому соціумі: в соціальній діяльності, соціальних відносинах і соціальних інститутах. Соціальні цінності підтримуються більшістю суспільства, сприяють соціалізації, збереженню та відтворенню значущих соціальних відносин, орієнтують людину на встановлення ефективної взаємодії із соціальним середовищем та є значущим чинником її власного соціального розвитку [7].

До соціальних цінностей відносять: соціальну рівність (рівність між людьми незалежно від статі, віросповідання, національності, політичних переконань, матеріального благополуччя), професійну діяльність, працьовитість, професіоналізм, активну участь у житті суспільства, безкорисливість, внутрішні життєві орієнтації, світогляд, ідеали, переконання тощо [6].

Професійні цінності – це ціннісні орієнтації особистості, які відображають її цільову і мотиваційну спрямованість щодо вибору, оволодіння професійною діяльністю, професійного зростання та отримання в результаті професійної діяльності соціально значущих результатів [38, с. 81].

Доброчливість було обрано показником орієнтаційного критерію, адже вона відображає здатність майбутнього соціального працівника відчувати і проявляти уважність, симпатію, співчутливе, привітне та дружнє ставлення

до дітей з інвалідністю. В міжособистісних стосунках доброзичливість характеризується постійною готовністю відгукнутися на прохання про допомогу іншого, вияв уважного ставлення до кожної особистості, намагання знайти компроміс у спілкуванні, відсутність будь-якого прояву ненависті, роздратованості чи відсторонення від інших. З погляду моральності доброзичливість має бути обов'язковою особистісною якістю кожної людини [23].

Регулятивний критерій відповідав вольовому компоненту підготовленості майбутнього соціального працівника до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Цей критерій зумовлений здатністю майбутнього соціального працівника до пізнання власних психічних процесів (рефлексії), усвідомлення своїх прагнень, емоцій та регуляції власної поведінки. Показниками регулятивного критерію у дослідженні виступили: вольова саморегуляція, стресостійкість та емпатія.

Вольова саморегуляція дає змогу працівнику шляхом вольових зусиль свідомо керувати своїм психічним та фізичним станом, спонукати чи гальмувати свої вчинки та дії, свідомо їх контролювати, здійснювати мобілізацію внутрішньої напруги.

Стресостійкість майбутнього соціального працівника визначається ступенем оволодіння ним спеціальними професійними навичками і знаннями, внутрішнім почуттям обов'язку, відповідальністю, самоконтролем, високим рівнем самооцінки і водночас низьким рівнем тривожності, наявністю досвіду подолання стресогенних ситуацій, а також такими індивідуально-психологічними особливостями, як висока емоційна стабільність, активність, упевненість у собі тощо[20].

Ступінь прояву кожного з показників, узятих у сукупності, дозволив характеризувати рівні підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність: високий, середній та низький.

Так, до високого рівня підготовленості до роботи з дітьми з інвалідністю відносимо студентів, які володіють точними, глибокими та

повними психологічними, соціальними, юридичними й медичними знаннями, необхідними для успішного процесу взаємодії з дітьми цієї категорії. Вони добре обізнані з психофізіологічними особливостями розвитку та функціонування дітей з інвалідністю, завжди враховують їх особистісні, вікові, патологічні відмінності. Володіють основними технологіями, формами, засобами та методами роботи, необхідними для здійснення соціальної реабілітації, корекції та соціально-педагогічної підтримки дітей даної категорії.

Середній рівень підготовленості до роботи з дітьми з інвалідністю притаманний майбутнім соціальним працівникам, які зазвичай усвідомлюють специфіку та складність процесу взаємодії з такими дітьми. Володіють певними психологічними, соціальними, юридичними та медичними знаннями, необхідними для роботи з дітьми даної категорії, проте ці знання недостатньо повні та глибокі. Такі студенти недостатньо обізнані з психофізіологічними особливостями розвитку та функціонування таких дітей і, як наслідок, не завжди враховують їх особистісні, вікові, патологічні відмінності.

Низький рівень підготовленості засвідчують майбутні соціальні працівники, які не усвідомлюють специфіку та складність процесу взаємодії з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Такі студенти володіють здебільшого поверховими психологічними, соціальними, юридичними та медичними знаннями. Вони майже не обізнані із психофізіологічними особливостями розвитку та функціонування дітей з обмеженими можливостями здоров'я, не враховують їх особистісні, вікові, патологічні відмінності. Не усвідомлюють значущості знань щодо сутності основних технологій, форм, засобів і методів, необхідних для здійснення соціальної реабілітації, корекції та соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

2.3. Емпіричне дослідження «Підготовленість соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю»

Програма дослідження

Актуальність проблеми. Актуальним питанням сьогодення постає проблема підготовленості соціальних працівників до роботи з дітьми, що **мають інвалідність**. Адже діти з інвалідністю, яких на теперішній час в Україні налічується понад 150 тис., є найбільш незахищеними та вразливими членами суспільства, що потребують особливих умов навчання і виховання, мають недостатнє матеріальне забезпечення, сприятливе соціальне середовище, не достатньо мобільні тощо.

Незважаючи на постійне зростання кількості дітей, що мають інвалідність, посилення ролі соціальних служб щодо роботи з ними та їхніми сім'ями, необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх соціальних працівників до такої роботи досі залишається поза увагою українських науковців, про що свідчать суперечності між: високими професійними вимогами до особистості соціального працівника, який здійснює роботу з дітьми з інвалідністю, та недостатньою розробленістю теоретичних та методичних засад його професійної підготовки до роботи з дітьми зазначеної категорії, і, як наслідок, обмеженістю потрібних для цього спеціальних знань, умінь і практичних навичок; значним потенціалом вітчизняної вищої освіти та недостатнім його використанням у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність.

Мета дослідження. На основі аналізу науково-теоретичних джерел, обґрунтувати проблему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю і дослідити особливості професійної підготовки соціальних працівників до роботи з означеною категорією дітей.

Завдання дослідження:

1. встановити умови, при яких соціальний працівник набув умінь і навичок працювати з дітьми з інвалідністю.
2. **ВИЗНАЧИТИ** особистісні та професійно важливі якості, знання, уміння, які необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з інвалідністю.
3. **ДОСЛІДИТИ** уявлення соціальних працівників про рівень підготовленості до роботи дітьми з інвалідністю.
4. встановити необхідність спеціальної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.

Об'єкт дослідження – соціальні працівники, котрі працюють з дітьми з інвалідністю.

Предмет дослідження – особливості професійної підготовки соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю.

Гіпотеза дослідження **базується** на науковому припущення, що соціальні працівники, які працюють з дітьми інвалідністю мають недостатній рівень професійної підготовки.

Вибірка дослідження. 29 соціальних працівників, які працюють з дітьми інвалідністю. З них 12 працівників Міського Центру соціальної реабілітації дітей -інвалідів м. Полтава; 6 – Полтавського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 11 – Полтавського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Метод дослідження – анкетування.

Інструментарій дослідження – бланк анкети (див. додаток А).

Для проведення емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення думки працівників соціальних служб щодо їхньої підготовленості до роботи з дітьми, що мають інвалідність та необхідності цілеспрямованої підготовки майбутніх соціальних працівників до такої роботи, було розроблено **ВІДПОВІДНУ** анкету (див. додаток А) і сформовано вибірку, до складу якої увійшли **12 працівників** міського центру соціальної реабілітації дітей-

інвалідів м. Полтава; 6 – Полтавського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 11 – Полтавського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді й районних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Загалом в анкетуванні взяли участь 29 фахівців. Вибір респондентів здійснювали за вимогою: наявність досвіду практичної роботи з дітьми з інвалідністю.

На основі власної самооцінки респонденти мали відповісти на 16 запитань анкети. Перше з них передбачало зазначення назви установи, в якій працює респондент. Друге запитання анкети мало виявити стаж роботи респондентів у соціальних службах. Отримані відомості наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Стаж роботи респондентів – працівників соціальних служб

	Міський центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів м. Полтава		Полтавський обласний та районні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді		Полтавський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді		Всього	
до 1 року	3	25%	0	0%	0	0%	3	11%
від 1 до 3 років	5	42%	0	0%	0	0%	5	17%
від 3 до 5 років	2	17%	3	27,5%	0	0%	5	17%
від 5 до 10 років	2	16,5%	5	45%	4	66%	11	38%
від 10 років	0	0%	3	27,5%	2	34%	5	17%
не відповіли	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Третє запитання мало на меті визначити кваліфікацію працівників соціальних служб. Із запропонованих варіантів відповідей респонденти вибрали такі: фахівець із соціальної роботи – 15 (51,8%); соціальний педагог – 8 (27,6%); психолог – 2 (6,9%); волонтер – 1 (3,5%); інша відповідь – 3 (10,4%). Серед інших відповідей були такі: вчитель – 2 (6,9%); спеціаліст з реабілітації – 1 (3,5%).

Рис. 3.1. Кваліфікація працівників соціальних служб

Згідно з четвертим запитанням, респонденти вказали, чи мають вони навички практичної роботи з дітьми з інвалідністю. Всі 29 респондентів (100%) дали позитивну відповідь.

П'яте запитання передбачало виявлення можливостей здобуття навичок практичної роботи. Варіанти відповідей були такі: а) в процесі навчання у ЗВО; б) шляхом стажування в соціальних організаціях, підвищення кваліфікації; в) самостійно, як волонтер; г) безпосередньо в процесі професійної діяльності в соціальних установах; д) своя відповідь. Респонденти мали можливість обрати декілька варіантів відповідей (надані відповіді узагальнено в таблиці 3.2).

Таблиця 3.2

Результати виявлення можливостей здобуття навичок практичної роботи працівниками соціальних служб

	Міський центр соціальної	Полтавський обласний та	Полтавський міський центр соціальних	Всього

	реабілітації дітей -інвалідів м. Полтава		районні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді		служб для сім'ї, дітей та молоді			
А	5	41,6%	3	27,3%	2	33,4%	10	34,5%
Б	4	33,4%	2	18,2%	3	50%	9	31%
В	0	0%	1	9%	0	0%	1	3,4%
Г	6	50%	8	71,8%	3	50%	17	58,7%
Д	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

На наступне запитання «Чи вважаєте Ви роботу з дітьми, що мають інвалідність складною та емоційно-напруженою?», – всі 29 респондентів (100%) дали ствердливу відповідь.

Сьоме запитання передбачало визначення думки фахівців щодо того, в чому саме полягає складність та емоційна напруженість роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (стосувалося тих, хто ствердиво відповів на шосте запитання). До таких складнощів респонденти віднесли: часті зміни настрою у хворих дітей; неусвідомленість дітей з діагнозом «Розумова відсталість», «Аутизм», «Ідіотія», «Дегенеративність» співпраці з ними; психологічні та фізичні бар'єри в спілкуванні; невміння налагодити контакт з такими дітьми; неготовність фахівця психологічно сприймати дитину-інваліда; пригнічений стан батьків та їхніх дітей. Як бачимо, означені відповіді вказують на психологічні та емоційні складнощі взаєморозуміння і взаємодії соціального працівника з дітьми з інвалідністю.

На восьме запитання «Які, на Ваш погляд, особистісні та професійно важливі якості необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?», респонденти віднесли такі: доброзичливість, емпатія, вольова саморегуляція, стресостійкість, дотримання соціальних цінностей, милосердя, терпіння, альтруїзм, відкритість, гуманність, стриманість, порядність.

Щодо дев'ятого запитання, то респонденти мали вказати, які знання, на їхню думку, необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з

обмеженими можливостями здоров'я. Варіантами відповідей були такі: а) технологічні; б) психологічні; в) медичні; г) соціологічні; д) юридичні; е) всі перераховані; ж) своя відповідь. Було з'ясовано, що 27 з 29 респондентів, що становить 93,1% від загальної кількості опитаних, вважають необхідними всі групи знань. Інші 2 респонденти (6,9%), надаючи власну відповідь, зазначили, що всі знання досягнути важко, вони приходять з досвідом; наявність знань залежить від кваліфікації, наприклад, в медичного працівника домінують медичні знання, у психолога – психологічні.

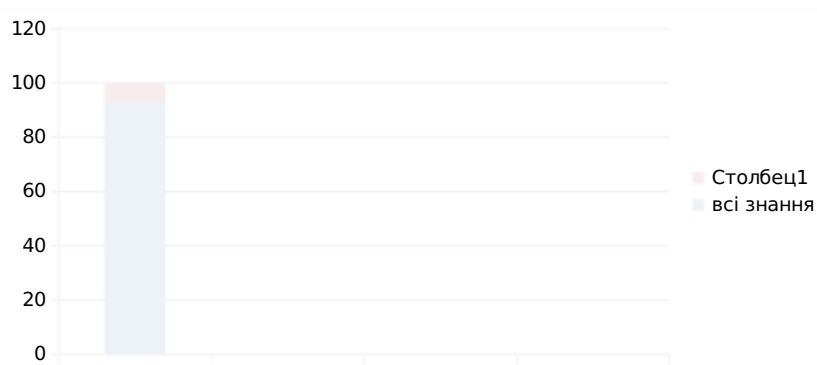

Рис. 3.2. Знання, котрі необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми, що мають інвалідність

Відповідаючи на десяте запитання, респонденти мали вказати, які вміння, на їхню думку, необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з інвалідністю. Всі респонденти наголосили на необхідності всіх груп умінь, а саме: а) діагностичних (уміння збирати та аналізувати інформацію про дитину, її сім'ю та оточення; ставити соціальний діагноз; оцінювати результат процесу взаємодії); б) перцептивних (вміння сприймати зовнішні ознаки дитини, співвідносити їх з її з особистісними характеристиками, інтерпретувати та прогнозувати її поведінку); в) організаторських (уміння організувати безпосередню соціальну роботу з такою дитиною та її сім'єю); г) комунікативних (уміння створювати довірливу, щиру атмосферу спілкування, розширювати контакти дитини)

тощо.

Одинадцять та дванадцять запитання щільно пов'язані між собою: «Чи доводиться Вам у межах Вашої професійної діяльності працювати з дітьми, що мають інвалідність?», «Якщо так, то вкажіть, будь ласка, які функції в межах роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я Ви виконуєте». Було з'ясовано, що всі 29 респондентів (100%) працюють з зазначеною категорією дітей. Вони вказали на такі функції в межах своєї роботи:

– соціальний працівник: соціально-психологічна адаптація хворої дитини; ознайомлення сім'ї, що виховує хвору дитину, з її правовим становищем, різноманітними соціальними службами, медичними закладами; ведення соціально-педагогічного супроводу сім'ї з дитиною з обмеженими можливостями здоров'я; ознайомлення батьків з методикою роботи з дитиною з обмеженими можливостями здоров'я; закріплення за дитиною мультидисциплінарної команди, спроможної надавати різнобічні послуги, координування цих послуг;

– соціальний педагог: виховання, навчання та розвиток дитини-інваліда; здійснення корекційно-розвивальної, просвітницької діяльності; діагностика психолого-педагогічних особливостей особистості дитини з обмеженими можливостями здоров'я; допомога у вирішенні можливих проблем дитини під час навчального процесу; здійснення соціально-профілактичної роботи з батьками таких дітей;

– ПСИХОЛОГ: психологічне обстеження дитини-інваліда, визначення її індивідуального психологічного стану з метою виявлення можливих відхилень у психофізичному розвитку; використання форм, методів, засобів і процедур психологічної корекції, консультування та психологічне прогнозування; надання індивідуальних консультацій, спрямованих на підтримку дитини, роботу з її станами, переживаннями, стосунками, проблемами, конфліктами;

– волонтер: надання побутової допомоги батькам, які виховують

дитину з обмеженими можливостями здоров'я; супровід дитини в реабілітаційний центр, пропаганда та збір коштів на лікування дітей-інвалідів; допомога персоналу соціальних служб в організації та проведенні різноманітних заходів;

– вчитель: здійснення навчально-виховної діяльності; створення УМОВ для освітнього, культурного, особистісного та соціального розвитку дитини в умовах спеціалізованого освітнього закладу; розробка та реалізація індивідуальних навчальних планів роботи з дитиною з обмеженими можливостями здоров'я; узгодження індивідуального навчального плану з урахуванням рекомендацій фахівців різного профілю (соціального педагога, психолога, медичного працівника тощо);

– спеціаліст з реабілітації: розробка індивідуальної комплексної програми реабілітації на період госпіталізації дитини; проведення корекційно -розвивальних занять; складання прогнозу розвитку адаптаційних та компенсаторних можливостей організму дитини; профілактика розвитку паталогічних ускладнень, викликаних діагнозом дитини.

Як бачимо, функції, що їх виконують працівники соціальних служб під час роботи з дітьми з інвалідністю доволі різноманітні.

На тринадцяте запитання «Чи виникають в процесі Вашої роботи з дітьми, що мають інвалідність труднощі в психологічно-емоційному сприйнятті, взаєморозумінні один одного, спілкуванні тощо?» було отримано такі відповіді:

а) так, особливо під час перших років роботи з ними – 8 респондентів (27,6%);

б) ні, з досвідом сформувалися навички успішної взаємодії – 21 респондент (72,4%).

Рис. 3.3. «Чи виникають в процесі Вашої роботи з дітьми, що мають інвалідність труднощі в психологічно-емоційному сприйнятті, взаєморозумінні один одного, спілкуванні тощо?»

При цьому можна прослідкувати певну залежність відповіді від стажу роботи в соціальних службах. Так, варіант відповіді (а) вибрали респонденти з малим (від року до трьох) стажем роботи, а варіант відповіді (б) вибрали респонденти зі стажем роботи від трьох до дванадцяти років.

На наступне запитання «Чи вважаєте Ви себе підготовленим до роботи з дітьми, що мають інвалідність?» отримали такі відповіді:

а) безумовно, підготовлений – 12 респондентів (41,4%); б) швидше підготовлений, ніж ні – 9 респондентів (31%); в) утруднююсь відповісти – 5 респондентів (17,3%);

г) швидше не підготовлений, ніж підготовлений – 3 респонденти (10,4%);

д) зовсім не підготовлений – 0 респондентів (0%).

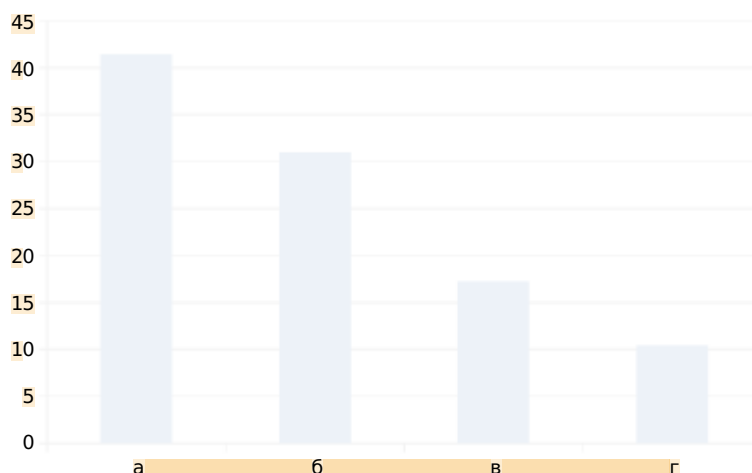

Рис. 3.4. «Чи вважаєте Ви себе підготовленим до роботи з дітьми з інвалідністю?»

Як бачимо з відповідей на це запитання, більшість респондентів вважають себе безумовно підготовленими та швидше підготовленими, ніж непідготовленими до здійснення роботи з дітьми з інвалідністю. При цьому, як і в попередньому запитанні, прослідковуються залежність відповіді від стажу роботи: варіанти відповіді «утруднююсь відповісти» і «швидше непідготовлений, ніж підготовлений» вибрали респонденти з малим (від року до трьох) стажем роботи.

На п'ятнадцяте запитання «Чи потрібна, на Ваш погляд, спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю?» всі без винятку респонденти дали стверджувальну відповідь.

Щодо шістнадцятого запитання анкети, то респонденти мали вказати як саме, на їхню думку, має здійснюватися спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю. Серед запропонованих в анкеті варіантів відповідей погляди респондентів розподілилися наступним чином (можна було обирати кілька варіантів відповідей):

- а) безпосередньо в процесі навчання у ЗВО – 22 (75,9%);
- б) шляхом підвищення кваліфікації – 6 (20,7%);
- в) самостійно, як волонтер – 2 (6,9%) ;
- г) у процесі подальшої професійної діяльності в соціальних установах – 16 (55,2%);
- д) інша відповідь – 5 (17,8%).

Рис. 3.5. «Як саме має здійснюватися спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?»

Отримані відповіді свідчать про те, що спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю має здійснюватися насамперед у процесі навчання у ЗВО, у процесі подальшої професійної діяльності в соціальних установах, а вже потім шляхом підвищення кваліфікації та самостійно, на волонтерських засадах. Крім того, респонденти зазначали, що **бракує практичних навичок, отриманих під час навчання; потрібні спеціалізовані стажування, під час яких студенти могли б знайомитися з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, практикували**

роботу з ними, вчилися б їх розуміти, емоційно сприймати тощо; потрібні заходи мотиваційного впливу, щоб студенти прагнули навчатися роботі з дітьми з інвалідністю.

Проведене дослідження дозволило сформулювати педагогічні умови, за яких формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю має відбуватися найбільш ефективно.

Такими педагогічними умовами в дослідженні виступили:

- забезпечення трансформації навчальних мотивів у професійні;
- інтеграція і збагачення змісту професійно-зорієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з інвалідністю;
- забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з інвалідністю;
- актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми з інвалідністю.

В ході дослідження підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю було використано метод анкетування.

Проаналізувавши результати анкетування можна зробити висновки, що, спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю має здійснюватися насамперед у процесі навчання у ЗВО, у процесі подальшої професійної діяльності в соціальних установах, а вже потім шляхом підвищення кваліфікації та самостійно, на волонтерських засадах. Крім того, респонденти зазначали, що бракує практичних навичок, отриманих під час навчання; потрібні спеціалізовані стажування, під час яких студенти могли б знайомитися з дітьми з інвалідністю, практикували роботу з ними, вчилися б їх розуміти, емоційно сприймати тощо; потрібні заходи мотиваційного впливу, щоб студенти прагнули навчатися роботі з дітьми даної категорії.

Проведене дослідження дозволило сформулювати педагогічні умови, за яких формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з інвалідністю має відбуватися найбільш ефективно.

ВИСНОВКИ

Підготовленість майбутнього соціального працівника до роботи з дітьми, що мають інвалідність розглядаємо як результат його спеціальної цілеспрямованої професійної підготовки, що передбачає обізнаність із психологічними та фізичними особливостями розвитку таких дітей, уміння виявляти та вирішувати їх проблеми, забезпечувати повноцінний розвиток і соціалізацію, зберігаючи емоційно-позитивне тло діяльності.

У структурі підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність виокремлено: когнітивний (зумовлений спеціальним знаннями щодо сутності соціальної роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, а також стійкого інтересу до отримання та набуття потрібних знань у подальшій професійній діяльності); **діяльнісний** (свідчить про вміння планувати, успішно виконувати та оцінювати результативність роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я); ціннісно-мотиваційний (відображає моральні норми та цінності майбутнього соціального працівника, спрямовані на досягнення певних результатів і стимулювання його діяльності); вольовий (передбачає стійку емоційну врівноваженість, високу вольову саморегуляцію, здатність до перенесення психологічних і моральних навантажень під час роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я) компоненти.

Професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність визначаємо як інтегративний процес формування в студентів спеціальних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що зумовлюють здійснення ефективної соціальної роботи з означеною категорією дітей.

Формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми роботи з дітьми, що мають інвалідність розглядаємо як збалансовану сукупність методів, засобів і форм навчання, які забезпечують формування в студентів спеціальних знань, умінь, навичок, розвиток їхньої

ціннісно -мотиваційної та вольової сфери, необхідних для успішної роботи з такими дітьми.

Педагогічними умовами формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність виступили: трансформація навчальних мотивів у професійні; інтеграція і збагачення змісту професійно-зорієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я; актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Критеріями сформованості підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність визначено: змістовий (показники: технологічна, психологічна, соціологічна, юридична, медична обізнаність), процесуальний (показники: діагностичні, перцептивні, комунікативні, організаторські вміння), орієнтаційний (показники: соціальні цінності, мотиваційні тенденції, доброзичливість) і регулятивний (показники: вольова саморегуляція, стресостійкість, емпатія).

Схарактеризовано рівні сформованості підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (високий, середній, низький).

Соціологічне дослідження дозволяє стверджувати, що спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність має здійснюватися насамперед у процесі навчання у ВНЗ, у процесі подальшої професійної діяльності в соціальних установах, а вже потім шляхом підвищення кваліфікації та самостійно, на волонтерських засадах. Крім того, респонденти зазначали, що бракує практичних навичок, отриманих під час навчання; потрібні спеціалізовані стажування, під час яких студенти могли б знайомитися з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, практикували роботу з ними, вчилися б їх розуміти, емоційно

сприймати тощо; потрібні заходи мотиваційного впливу, щоб студенти прагнули навчатися роботі з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Проведене дослідження дозволило сформулювати педагогічні умови, за яких формування підготовленості майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми, що мають інвалідність має відбуватися найбільш ефективно.

Такими педагогічними умовами в дослідженні виступили:

- забезпечення трансформації навчальних мотивів у професійні;
- інтеграція і збагачення змісту професійно-зорієнтованих дисциплін в аспекті підготовки до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я;
- забезпечення практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки студентів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я;
- актуалізація особистісно-професійного досвіду роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова К.А. Технології соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2014. № 4. С. 58–68.
2. Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія. Книга 1. К. : УДЦССМ, 2011. 344 с.
3. Алексеева Г.М. Сутність і структура готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2012. № 2. С. 3–7.
4. Базелюк В.Г. Ціннісний підхід в управлінні навчальним закладом. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 2009. № 5. С. 35–38.
5. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : монографія. К. : Наука і освіта, 2006. 408 с.
6. Білодід І.К. Словник української мови : в 11 томах / І.К. Білодід, А.А. Бурячок. К. : Наука і освіта, 1999. Т. 4. 840 с.
7. Боднарук І.І. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Рівне, 2015. 20 с.
8. Віннікова Л.В. Система підготовки соціальних працівників у ВНЗ США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Л.В. Віннікова. Луганськ, 2013. 21 с.
9. Віщукаєва К.М. Підготовка майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / К.М. Віщукаєва. Одеса, 2012. 20 с.
10. Вовканович М.Д. Технології соціально-психологічної роботи з клієнтами,

- які схильні до суїциду : навч.-метод. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2002. 122 с.
11. Гикава Г.С. Реабілітація дітей з обмеженими функціональними можливостями. *Соціальний педагог*. 2009. № 1. С. 33–36.
12. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2015. 20 с.
13. Дікова-Фаворська О.М. Особа з функціональними обмеженнями в колі проблем: здоров'я – навчання – працевлаштування : монографія / О.М. Дікова-Фаворська. –Житомир : Полісся, 2009. 364 с.
14. Долженко А.І. Соціальна робота з бездомними [Електронний ресурс]. URL: <http://ecosoc.kharkov.ua/publ/6-1-0-8>
15. Дружиніна І.А. Емпатія у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Серія : Психологія : реальність і перспективи. – 2015. Вип. 4. С. 78–81.
16. Дубровська Г. Доброзичливість – якість справжньої людини [Електронний ресурс]. URL: <http://lagoda.org/uk/publications/articles/154-dobrozhelatelnost-kachestvo-nastoya schego -cheloveka>
17. Дьяченко М.И. Психологический словарь-справочник / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. –Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2001. 576 с.
18. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : монографія. Одеса : СВД Черкасов М. П., 2016. 367 с.
19. Журавська Л.М. Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 1999. 27 с.
20. Загайко О.В. Підготовка працівників соціальних служб до середніх

- загальноосвітніх закладів Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харків, 2018. 21 с.
21. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/875-12> ; Режим доступу :
22. Іванова І.Б. Діти з особливими потребами: проблема термінологічного визначення . *Дефектологія*. 1999. № 1. С. 2–7.
23. Капська А.Й. Соціальна педагогіка : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2011. 488 с.
24. Капська А.Й. Соціальна робота: технологічний аспект : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 367 с.
25. Капська А.Й. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями : навч.-метод. посіб. К. : ДЦССМ, 2003. 168 с.
26. Карпенко О.Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.Г. Карпенко. Київ, 2008. 20 с.
27. Князян М.О. Навчально дослідницька діяльність студентів як засіб актуалізації професійно значущих знань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Одеса, 1998. 27 с.
28. Кобець В.М. Про вплив домінуючих мотивів на готовність студентів менеджерів до майбутньої професійної діяльності. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили*. Серія : Педагогіка. 2012. № 197 (209). С. 33–36.
29. Ковальчук О.В. Деференціація навчальної та виробничої практики в системі підготовки бакалавра спеціальності «соціальна робота». *Науково-методичний журнал «Соціальна робота в Україні : теорія і*

- практика». Київ, 2015. № 1–4. С. 187–201.
30. Кулікова А.Є. Підготовка соціальних працівників до роботи з дітьми та молоддю у ВНЗ Швеції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луганськ, 2009. 20 с.
31. Лехин И.В. Словарь иностранных слов. М. : Иностранных и национальных словарей, 1994. – 853 с.
32. Лещук Г.В. Система професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Франції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2009. 20 с.
33. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Науково-методичний журнал «Педагогіка і психологія професійної освіти»*. Львів, 2013. – № 4. – 43–63.
34. Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посіб.. К. : МАУП, 2003. –168 с.
35. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Збірник наукових праць Національного педагогічного університету*. К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С.153–161.
36. Матюшенко Н.В. Практико-орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю засобами продуктивних технологій. *Науково-практичний журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*. 2014. № 5. – С. 242–248.
37. Мачинська Н.І. Актуалізація особистості студента в контексті акмеологічного підходу як чинник розвитку вищої школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького*. Серія : Педагогіка. 2014. № 2 (13). С. 54–59.
38. Мейжис І.А. Цінність і соціальна еволюція суспільств. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Серія :

- Соціологія. 2008. Т. 8. Вип. 71. С. 18–27.
39. Мильниченко А.О. Професійна мотивація як передумова ефективної професійної діяльності працівників прокуратури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. Одеса : МГУ, 2014. Вип.10 (1). С. 133–135.
40. Міхеєва О.Ю. Соціально-педагогічні умови підготовки соціальних педагогів до роботи із прийомними сім'ями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 2012. 20 с.
41. Міщик Л.І. Деякі аспекти професійної підготовки соціального педагога до профілактики соціального сирітства. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2014. Вип. 6. С. 74–78.
42. Ничкало Н.Г. Професійна освіта : навч. посіб. / Н.Г. Ничкало ; [уклад. С.У. Гончаренко та ін.]. К. : Вища школа, 2000. 380 с.
43. Овод Ю.В. Мотивація у професійному виборі соціального педагога. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. № 2 (8). С. 172–175.
44. Патик Ю.В. Діти з обмеженими можливостями здоров'я як об'єкт соціальної роботи. Матеріали четвертої міжнародної наук.-практ. конф. [«Актуальні дослідження в соціальній сфері»], (Одеса, 17 листопада 2014 р.). – Одеса : Вид. Букаєв В. В., 2014. – С. 60–62.
45. Патик Ю.В. Доброзичливість як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали міжнародної наук-практ. конф. [«Сучасні наукові дослідження : теоретична цінність та практичні результати»] (Братислава, 15-18 березня 2016 р.). К. : ТОВ«НВП Інтерсервіс», 2016. С. 56–57.
46. Патик Ю.В. Емпатія як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції [«Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації»] (Дніпропетровськ, 4-5 грудня 2015р.). Ч. II. Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. – С. 195–197.

47. Патик Ю.В. Здатність до вольової саморегуляції як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали II міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених [«Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті»] (Ченстахова– Ужгород–Дрогобич, 24-25 березня 2016 р.). Ченстахова–Ужгород–Дрогобич : Посвіт, 2016. С. 297–298.
48. Патик Ю.В. Знання та вміння соціальних працівників в структурі підготовленості до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. [«Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів : тенденції, проблеми, прогнози»] (Чернівці, 2-4 листопада 2015 р.). Чернівці : Вид. Друк ФОП Горюк, 2015. С. 213–214.
49. Патик Ю.В. Мотиваційні тенденції майбутніх соціальних працівників. Науково-практичний журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. 2016. № 1(142). С. 47–50.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для працівників соціальних служб

Шановний респонденте! Просимо Вас щиро відповісти на запитання анкети. Результати анкетування використовуватимуться для вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО.

1. Вкажіть, будь ласка, назву установи, в якій Ви працюєте:

2. Вкажіть, будь ласка, стаж Вашої роботи в соціальних службах: _____ років.

Позначте потрібну відповідь:

3. Яку кваліфікацію Ви маєте:

- а) фахівець із соціальної роботи; б) соціальний педагог;
в) психолог; г) волонтер;
д) інша відповідь

Позначте потрібну відповідь:

4. Чи маєте Ви навички практичної роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?
а) так; б) ні;

Позначте потрібні відповіді або надайте свою:

5. Якщо так, то яким чином Ви їх здобули? а) у процесі навчання у ВНЗ;
б) шляхом стажування в соціальних організаціях, підвищення кваліфікації;
в) самостійно, як волонтер;
г) безпосередньо в процесі професійної діяльності в соціальних установах;
ж) інша відповідь

Позначте потрібну відповідь:

6. Чи вважаєте Ви роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я складною та емоційно-напруженою?
а) так; б) ні.

Висловіть свою думку:

7. Якщо так, в чому саме, на Вашу думку, полягає складність та емоційно-напруженість роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

Позначте потрібні відповіді:

8. Які, на Ваш погляд, особистісні та професійно важливі якості необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

- а) дотримання соціальних цінностей; б) доброзичливість;
- в) емпатія
- г) вольова саморегуляція; д) стресостійкість;
- е) всі якості разом;
- ж) інша відповідь

Позначте потрібні відповіді:

9. Як Ви вважаєте, які знання необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

- а) технологічні; б) психологічні; в) медичні;
- г) соціологічні; д) юридичні;
- е) всі перераховані;
- ж) інша відповідь

Позначте потрібні відповіді:

10. Як Ви вважаєте, які вміння необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

- а) діагностичні (вміння збирати та аналізувати інформацію про дитину, її сім'ю та оточення; ставити соціальний діагноз; оцінювати результат процесу взаємодії);
- б) перцептивні (вміння сприймати зовнішні ознаки дитини,

співвідносити їх з її з особистісними характеристиками, інтерпретувати та прогнозувати її поведінку);

в) організаторські (вміння організовувати безпосередню соціальну роботу с такою дитиною та її сім'єю);

г) комунікативні (вміння створювати довірливу, щирю атмосферу спілкування, розширювати контакти дитини);

д) всі перераховані;

ж) інша відповідь.

Позначте потрібну відповідь:

11. Чи доводиться Вам у межах Вашої професійної діяльності працювати з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

а) так; б) ні; в) майже не доводиться.

Висловіть свою думку:

12. Якщо так, то вкажіть, будь ласка, які функції в межах роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я Ви виконуєте:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____;
- 5) _____.

Позначте потрібну відповідь або надайте свою:

13. Чи виникають в процесі Вашої роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я труднощі в психологічно-емоційному сприйнятті, взаєморозумінні один одного, спілкуванні тощо?

а) так, особливо під час перших років роботи з ними;
б) ні, з досвідом сформувалися навички успішної взаємодії;
ж) інша відповідь

Позначте потрібну відповідь:

14. Чи вважаєте Ви себе підготовленим до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

а	б	в	г	д
Безумовно, підготовлений	Швидше підготовлений, ніж ні	Не можу відповісти	Швидше підготовлений, ніж	Зовсім не підготовлений

підготовлений

Висловіть свою думку:

15. Чи потрібна, на Ваш погляд, спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я?

- а) так; б) ні; в) не знаю;

Позначте потрібні відповіді або надайте свою:

16. Якщо так, то спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я має здійснюватись:

- а) безпосередньо в процесі навчання у ВНЗ; б) шляхом підвищення кваліфікації;
в) самостійно, в межах волонтерської діяльності;
г) в процесі подальшої професійної діяльності в соціальних установах; д) інша відповідь

Дякуємо за співробітництво!

Схожість

Джерела з Інтернету

162

1	http://ep3.nuwm.edu.ua/5229/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20...	15.2%
2	http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/9853/1/%d0%9c%d0%9e%d0%9d%d0%9e%d0%93%d0%a0%d0%90%d0%a4...	15%
3	http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/9852/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84...	10.3%
4	https://ep3.nuwm.edu.ua/5228/1/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%...	2.86% 7 джерел
5	https://ep3.nuwm.edu.ua/3872/1/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%...	1.44% 2 джерела
6	http://www.seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_iv_41_86.pdf	1.91%
7	http://dspace.opu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7443/Sbornik%2010.pdf?isAllowed=y&sequence=1	1.55%
8	http://repository.gnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1130/disser%20d0%84d0%b3d0%be%d1%80d0%be%d0%...	0.72%
9	http://docshare.tips/seanewdim-ped-psy-ii32-issue-63_57713ce0b6d87fc4918b8e2d.html	1.66%
10	http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/issue/download/180/161	0.1%
11	http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/voronkin_dis.pdf	0.1%
12	http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9540/1/%d0%b4d0%b8d1%81d0%b5d1%80d1%82d0%b0...	0.55%
13	http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_iii32_63.pdf	1.03%
15	http://ep3.nuwm.edu.ua/3871/1/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%90%...	0.73%
16	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/3282/1/%d0%9c%d0%b0%d0%b9%20d0%a7d0%b6d0%b5d0%bd%...	0.12%
17	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/Soc_ped_robota_tezu_2011_hist.pdf	0.29%
18	http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11687/Boiko_Profesiina_pidhotovka_fakhivtsiv%28dysertatsiia%29....	0.1%
19	https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/19211017/Oliynik/Oliynik.pdf	0.1%
20	http://biblio.umsf.dp.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2588/%d0%a2%d1%80d1%8fd0%ba%d1%96d0%bd%d0%b...	0.12%
21	https://kaf-korped.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/tezy-2023.pdf	0.61% 2 джерела

22	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23809	3 джерела	0.29%
23	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35239		0.67%
24	http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2016/47/47_2016.pdf		0.48%
25	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u279/zbirnik_tez_konferenciya_uman_26_27_zhovtnya_2017_final_0.pdf		0.1%
26	http://elibrary.kubg.edu.ua/2562/2/O_Bezpalko_monograph_IL.pdf		0.1%
27	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24975/1/%D0%A7%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%BE_%D0%B4%D0%B8%D1%81.pdf		0.12%
28	https://lib.iitta.gov.ua/723848/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%2...		0.29%
29	http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-03/Dis_Fedoruz.pdf		0.1%
30	https://vdocuments.pub/-378-147-78-oe-.html		0.12%
31	https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/K_08_120_02/2021/Kobets_V_dissertation.pdf		0.1%
32	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53503	19 джерел	0.32%
35	https://pdfslide.tips/documents/-oe-3778-a-.html		0.19%
36	https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/32279/1/dis_%d0%9e%d1%81%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bb%d1%83...		0.11%
37	http://files.khadi.kharkov.ua/avtomobilnij-fakultet/item/download/17698_a1ba95fb84b2fd346910166683e338c3.html		0.13%
39	https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/4879/document.pdf		0.1%
40	http://www.ndu.edu.ua/storage/2024/phd/Okhrimenko_dis%20%281%29.pdf		0.12%
42	http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/20890		0.22%
43	http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/6199		0.2%
44	https://vdocuments.net/oe-2017-11-17.html		0.1%
50	https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Dysertatsiia_Dubiaha-YA.-I..pdf		0.12%
54	https://pl.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D...		0.1%
55	http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8024/Diss_Panasuk.pdf?isAllowed=y&sequence=4		0.1%

56	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16814/1/%d0%84%d0%a0%d0%ac%d0%9e%d0%9c%d0%95%d0%9d%d0%9a%...	0.11%
57	http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/363/dis%20d0%9f%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d0%bb%d0%ba%d0%...	0.11%
58	http://www.enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39003/Sotsialna%20pedahohika_kurs%20lektcii.pdf?isAllowed=y...	0.1%
59	http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5652/1/5017_IR.pdf	8 джерел 0.1%
62	https://ela.kpi.ua/handle/123456789/26635	13 джерел 0.19%
63	http://rkr.nuczu.edu.ua/images/053/mag/2023/Orlova.pdf	2 джерела 0.18%
64	https://media.neliti.com/media/publications/307590-development-of-the-algorithm-for-the-aut-e9df16b6.pdf	2 джерела 0.13%
66	https://ronl.org/referaty/bank/277752	14 джерел 0.12%
67	http://er.ucu.edu.ua:8080/bitstream/handle/1/4224/%d0%91%d0%9e%d0%9b%d0%94%d0%98%d0%a0%d0%84%d0%92%d0...	0.12%
69	https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%94%D1%8F%D1%82%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%...	7 джерел 0.12%
71	https://archive.org/stream/MARGIHSS2015/MARGIHSS_2015_djvu.txt	15 джерел 0.11%
72	http://science.lpnu.ua/sites/default/files/attachments/2021/jan/23053/youthcongressproceedings2021.pdf	15 джерел 0.11%
73	https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6995/Collection%20of%20conference%20materials_inclusio	2 джерела 0.11%
75	https://repo.nspu.ru/handle/nspu/914	4 джерела 0.1%
76	https://shag.com.ua/tom-pedagogichni-nauki-berdyansek-2014-06-bbk-74ya5.html?page=27	3 джерела 0.1%
77	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/81222/2/Omelchenko.pdf	0.1%
78	http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/11225/1/STP_2018_.pdf	0.1%
79	http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20057/Kuka_Kreatyvni_industrii.pdf?isAllowed=y&sequence=1	0.1%

Джерела з Бібліотеки

34

14	Студентська робота	ID файлу: 1004245802	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
33	Студентська робота	ID файлу: 1015700911	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.1%
34	Студентська робота	ID файлу: 1004245801	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%

38	Студентська робота	ID файлу: 1004245817	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 7 Джерело	0.2%
41	Студентська робота	ID файлу: 1015256001	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.31%
45	Студентська робота	ID файлу: 1004245798	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
46	Студентська робота	ID файлу: 1010040345	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.23%
47	Студентська робота	ID файлу: 1004245820	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
48	Студентська робота	ID файлу: 1004245819	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.11%
49	Студентська робота	ID файлу: 1004245822	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
51	Студентська робота	ID файлу: 1016162454	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 3 Джерело	0.22%
52	Студентська робота	ID файлу: 1016149647	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.2%
53	Студентська робота	ID файлу: 1011022784	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.2%
60	Студентська робота	ID файлу: 1016159620	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.19%
61	Студентська робота	ID файлу: 1011473461	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.1%
65	Студентська робота	ID файлу: 1012606188	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.12%
68	Студентська робота	ID файлу: 1015700914	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
70	Студентська робота	ID файлу: 1015795385	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.11%
74	Студентська робота	ID файлу: 1016123781	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
80	Студентська робота	ID файлу: 1015219388	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.1%
81	Студентська робота	ID файлу: 1016041805	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.1%

Цитати

Цитати

3

1 «Педагогічна та вікова психологія»

2 «Вікова і педагогічна психологія»

3 «Чи доводиться Вам у межах Вашої професійної діяльності працювати з дітьми, що мають інвалідність?»

Посилання

1

1. Абрамова К.А. Технології соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми. Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2014. № 4. С. 58–68. 2. Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія. Книга 1. К. : УДЦССМ, 2011. 344 с. 3. Алексеева Г.М. Сутність і структура готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2012. № 2. С. 3–7. 4. Базелюк В.Г. Ціннісний підхід в управлінні навчальним закладом. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. 2009. № 5. С. 35–38. 5. Безпалко О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : монографія. К. : Наука і освіта, 2006. 408 с. 6. Білодід І.К. Словник української мови : в 11 томах / І.К. Білодід, А.А. Бурячок. К. : Наука і освіта, 1999. Т. 4. 840 с. 7. Боднарук І.І. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Рівне, 2015. 20 с. 8. Віннікова Л.В. Система підготовки соціальних працівників у ВНЗ США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Л.В. Віннікова. Луганськ, 2013. 21 с. 9. Віщукаєва К.М. Підготовка майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / К.М. Віщукаєва. Одеса, 2012. 20 с. 10. Вовканович М.Д. Технології соціально-психологічної роботи з клієнтами, 43 які схильні до суїциду : навч.-метод. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2002. 122 с. 11. Гикава Г.С. Реабілітація дітей з обмеженими функціональними можливостями. Соціальний педагог. 2009. № 1. С. 33–36. 12. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2015. 20 с. 13. Дікова-Фаворська О.М. Особа з функціональними обмеженнями в колі проблем: здоров'я – навчання – працевлаштування : монографія / О.М. Дікова-Фаворська. –Житомир : Полісся, 2009. 364 с. 14. Долженко А.І. Соціальна робота з бездомними [Електронний ресурс]. URL: <http://ecosoc.kharkov.ua/publ/6-1-0-8> 15. Дружиніна І.А. Емпатія у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Серія : Психологія : реальність і перспективи. – 2015. Вип. 4. С. 78–81. 16. Дубровська Г. Доброзичливість – якість справжньої людини [Електронний ресурс]. URL: <http://lagoda.org/uk/publications/articles/154-dobrozhelatelnost-kachestvo-nastoya-shego-cheloveka> 17. Дьяченко М.И. Психологический словарь-справочник / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. –Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2001. 576 с. 18. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : монографія. Одеса : СВД Черкасов М. П., 2016. 367 с. 19. Журавська Л.М. Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 1999. 27 с. 20. Загайко О.В. Підготовка працівників соціальних служб до середніх 44 загальноосвітніх закладів Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харків, 2018. 21 с. 21. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» [Електронний ресурс]. URL: Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/875-12> 22. Іванова І.Б. Діти з особливими потребами: проблема термінологічного визначення. Дефектологія. 1999. № 1. С. 2–7. 23. Капська А.Й. Соціальна педагогіка : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2011. 488 с. 24. Капська А.Й. Соціальна робота: технологічний аспект : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 367 с. 25. Капська А.Й. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями : навч.-метод. посіб. К. : ДЦССМ, 2003. 168 с. 26. Карпенко О.Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.Г. Карпенко. Київ, 2008. 20 с. 27. Князян М.О. Навчально-дослідницька діяльність студентів як засіб актуалізації професійно значущих знань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Одеса, 1998. 27 с. 28. Кобець В.М. Про вплив домінуючих мотивів на готовність студентів менеджерів до майбутньої професійної діяльності. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Серія : Педагогіка. 2012. № 197 (209). С. 33–36. 29. Ковальчук О.В. Деференціація навчальної та виробничої практики в системі підготовки бакалавра спеціальності «соціальна робота». Науково-методичний журнал «Соціальна робота в Україні : теорія і 45 практика». Київ, 2015. № 1–4. С. 187–201. 30. Кулікова А.Є. Підготовка соціальних працівників до роботи з дітьми та молоддю у ВНЗ Швеції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луганськ, 2009. 20 с. 31. Лехин І.В. Словарь иностранных слов. М. : Иностранных и национальных словарей, 1994. – 853 с. 32. Лещук Г.В. Система професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Франції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2009. 20 с. 33. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». Науково-

методичний журнал «Педагогіка і психологія професійної освіти». Львів, 2013. – № 4. – 43–63. 34. Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. – 168 с. 35. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету. К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С.153–161. 36. Матюшенко Н.В. Практико-орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю засобами продуктивних технологій. Науково-практичний журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. 2014. № 5. – С. 242–248. 37. Мачинська Н.І. Актуалізація особистості студента в контексті акмеологічного підходу як чинник розвитку вищої школи. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2014. № 2 (13). С. 54–59. 38. Мейжис І.А. Цінність і соціальна еволюція суспільств. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: 46 Соціологія. 2008. Т. 8. Вип. 71. С. 18–27. 39. Мильниченко А.О. Професійна мотивація як передумова ефективної професійної діяльності працівників прокуратури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Одеса: МГУ, 2014. Вип.10 (1). С. 133–135. 40. Міхеева О.Ю. Соціально-педагогічні умови підготовки соціальних педагогів до роботи із прийомними сім'ями: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 2012. 20 с. 41. Міщик Л.І. Деякі аспекти професійної підготовки соціального педагога до профілактики соціального сирітства. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2014. Вип. 6. С. 74–78. 42. Ничкало Н.Г. Професійна освіта: навч. посіб. / Н.Г. Ничкало; [уклад. С.У. Гончаренко та ін.]. К.: Вища школа, 2000. 380 с. 43. Овод Ю.В. Мотивація у професійному виборі соціального педагога. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. № 2 (8). С. 172–175. 44. Патик Ю.В. Діти з обмеженими можливостями здоров'я як об'єкт соціальної роботи. Матеріали четвертої міжнародної наук.-практ. конф. [«Актуальні дослідження в соціальній сфері»], (Одеса, 17 листопада 2014 р.). – Одеса: Вид. Букаєв В. В., 2014. – С. 60–62. 45. Патик Ю.В. Доброзичливість як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. [«Сучасні наукові дослідження: теоретична цінність та практичні результати»] (Братислава, 15-18 березня 2016 р.). К.: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2016. С. 56–57. 46. Патик Ю.В. Емпатія як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції [«Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації»] (Дніпропетровськ, 4-5 грудня 2015р.). Ч. II. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С. 195–197. 47. Патик Ю.В. Здатність до вольової саморегуляції як професійно важлива якість соціального працівника. Матеріали II міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених [«Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті»] (Ченстахова-Ужгород-Дрогобич, 24-25 березня 2016 р.). Ченстахова-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 297–298. 48. Патик Ю.В. Знання та вміння соціальних працівників в структурі підготовленості до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. [«Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози»] (Чернівці, 2-4 листопада 2015 р.). Чернівці: Вид. Друк ФОП Горюк, 2015. С. 213–214. 49. Патик Ю.В. Мотиваційні тенденції майбутніх соціальних працівників. Науково-практичний журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. 2016. № 1(142). С. 47–50. 48 ДОДАТКИ Додаток А Анкета для працівників соціальних служб Шановний респонденте! Просямо Васі щиро відповісти на запитання анкети. Результати анкетування використовуватимуться для вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО. 1. Вкажіть, будь ласка, назву установи, в якій Ви працюєте: 2. Вкажіть, будь ласка, стаж Вашої роботи в соціальних службах: _____ років. Позначте потрібну відповідь: 3. Яку кваліфікацію Ви маєте: а) фахівець із соціальної роботи; б) соціальний педагог; в) психолог; г) волонтер; ді) інша відповідь. Позначте потрібну відповідь: 4. Чи маєте Ви навички практичної роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) так; б) ні; Позначте потрібні відповіді або надайте свою: 5. Якщо так, то яким чином Ви їх здобули? а) у процесі навчання у ВНЗ; б) шляхом стажування в соціальних організаціях, підвищення кваліфікації; в) самостійно, як волонтер; г) безпосередньо в процесі професійної діяльності в соціальних установах; ж) інша відповідь. Позначте потрібну відповідь: 49 6. Чи вважаєте Ви роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я складною та емоційно-напруженою? а) так; б) ні. Висловіть свою думку: 7. Якщо так, в чому саме, на Вашу думку, полягає складність та емоційна-напруженість роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? . Позначте потрібні відповіді: 8. Які, на Ваш погляд, особистісні та професійні важливі якості необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) дотримання соціальних цінностей; б) доброзичливість; в) емпатія г) вольова саморегуляція; д) стресостійкість; е) всі якості разом; ж) інша відповідь. Позначте потрібні відповіді: 9. Як Ви вважаєте, які знання необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) технологічні; б) психологічні; в) медичні; г) соціологічні; д) юридичні; е) всі перераховані; ж) інша відповідь. Позначте потрібні відповіді: 10. Як Ви вважаєте, які вміння необхідні соціальному працівнику для роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) діагностичні (вміння збирати та аналізувати інформацію про дитину, її сім'ю та оточення; ставити соціальний діагноз; оцінювати результаті процесу взаємодії); б) перцептивні (вміння сприймати зовнішні ознаки дитини, 50 співвідносити їх з її особистісними характеристиками, інтерпретувати та прогнозувати її поведінку); в) організаторські (вміння організувати безпосередню соціальну роботу з такою дитиною та її сім'єю); г) комунікативні (вміння створювати довірливу, щирю атмосферу спілкування, розширювати контакти дитини); д) всі перераховані; ж) інша відповідь. Позначте потрібну відповідь: 11. Чи доводиться Вам у межах Вашої професійної діяльності працювати з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) так; б) ні; в) майже не доводиться. Висловіть свою думку: 12. Якщо так, то вкажіть, будь ласка, які функції в межах роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я Ви виконуєте: 1) ; 2) ; 3) ; 4) ; 5) . Позначте потрібну відповідь або надайте свою: 13. Чи виникають в процесі Вашої роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я труднощі в психологічно-емоційному сприйнятті, взаєморозумінні один одного, спілкуванні тощо? а) так, особливо під час перших років роботи з ними; б) ні, з досвідом сформувалися навички успішної взаємодії; ж) інша відповідь. Позначте потрібну відповідь: 14. Чи вважаєте Ви себе підготовленими до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а б в г д Безумовно, Швидше Не можемо Швидше Зовсім не підготовлений/підготовлений, відповісти не/підготовлений- підготовлений ніж ні ний, ніж 51 підготовлений Висловіть свою думку: 15. Чи потрібна, на Ваш погляд, спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я? а) так; б) ні; в) не знаю; Позначте потрібні відповіді або надайте свою: 16. Якщо так, то спеціальна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я має здійснюватись: а) безпосередньо в процесі навчання у ВНЗ; б) шляхом підвищення кваліфікації; в) самостійно, в межах волонтерської діяльності; г) в процесі подальшої професійної

діяльності в соціальних установах; д) інша відповідь . Дякуємої за співробітництво!